

## Література

1. Алексеев В.А. Диагностика жизненного состояния деревьев и древостоев / В.А. Алексеев // Лесоведение. – 1989. – № 4. – С. 51-57.
2. Вехов Н.К. Методы интродукции и акклиматизации древесных растений / Н.К. Вехов // Труды Ботанического ин-та им. В.Л. Комарова АН СССР. – Сер.: VI. – 1957. – Вып. 5. – С. 32-44.
3. Европейский Красный список животных и растений, находящихся под угрозой исчезновения во всемирном масштабе. – Нью-Йорк, ООН, 1992. – 167 с.
4. Заповідна дендросозофлора Лісостепу України / С.Ю. Попович, Н.П. Степаненко, Я.М. Дяченко та ін. / за ред. С.Ю. Поповича. – К. : ТОВ "Аграр Медіа Груп", 2010. – 262 с.
5. Калиниченко А.А. Оценка адаптации и целесообразности интродукции древесных растений / А.А. Калиниченко // Бюллетень Главного ботанического сада. – 1978. – № 108. – С. 3-8.
6. Колесніченко О.В. Стан збереження раритетних рослин відділу Pinophyta у Ботанічному саду НАУ / О.В. Колесніченко, С.І. Слюсар, О.М. Якобчук // Науковий вісник НАУ : зб. наук. праць. – К. : Вид-во НАУ. – 2008. – Вип. 122. – С. 332-338.
7. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої флори і фауни, що перебувають під загрозою зникнення (Вашингтон, 1973). – К. : Вид-во Мінекоресурсів України та НУ "Києво-Могилянська академія", 2000. – 80 с.
8. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979). – К. : Вид-во Мінекобезпеки України, 1998. – 76 с.
9. Пятницкий С.С. Практикум по лесной селекции / С.С. Пятницкий. – М. : Изд-во "Сельхоз. лит.", 1961. – 148 с.
10. Walter K.S. 1997 IUCN Red List of Treated Plants / K.S. Walter, H.J. Gillet [Eds.]. Compiled by the World Conservation Union, Gland, Switzerland and Cambridge (UK). – 1998. – 862 p.

### **Степаненко Н.П. О состоянии сохранения заповедных дендросозобиот ex situ Лесостепи Украины**

Приведены результаты исследований об общем состоянии сохранения заповедных дендросозоекзотов штучных объектов природно-заповедного фонда (ботанические сады и дендропарки) Лесостепи Украины, занесенных к "красным спискам" Международного значения, вследствие выяснения их жизнеспособности, уровня адаптации, возраста и устойчивости к морозам и засухе, репродуктивной способности и тому подобное.

**Ключевые слова:** раритетные виды, дендросозоекзоты, ex situ, жизненное состояние, адаптация, Красный список МСОП, Европейский красный список, Лесостепь Украины.

### **Stepanenko N.P. About the state of maintainance of reserved dendrosozoeoxots ex situ in forest-steppe of Ukraine**

It is resulted information about the general state are brought, of rare dendroaliens from man – made objects of reserved territories (botanical gardens and dendroparks) of Ukraine's Forest – steppe, brought to the "red lists" of international value, through finding out of their viability, level of adaptation, age and firmness to the frosts and drought, to genesial ability and others like that.

**Keywords:** rare species, dendrosoexots, ex situ, vital state, adaptation, IUCN Red List, European Red List, Foreststeppe of Ukraine.

## **УДК 332.2.021      Доц. О.Д. Гнаткович, канд. екон. наук – Львівський НАУ** **ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО** **ПРИЗНАЧЕННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ** **ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНІЙ СФЕРІ**

Розглянуто проблеми формування та функціонування ринку сільськогосподарських земель в Україні. Проаналізовано можливість формування такого виду ринку та перспективи його розвитку в країні. Окремо наголошено на необхідності дер-

жавного регулювання ринку сільськогосподарських земель в країні. Встановлено, що лише реальний власник землі зможе стати дійсно господарем на ній, а ринок сільськогосподарських земель (контрольований державою) буде об'єктивним механізмом відбору ефективних форм господарювання.

**Ключові слова:** сільськогосподарські землі, ринок, реформування земельних відносин, державне регулювання.

**Вступ.** Побудова ринкових відносин в аграрному секторі України передбачає функціонування всіх чинників виробництва, зокрема й землі, в єдиному ринковому середовищі. Водночас, здійснення ефективної підприємницької діяльності в аграрній сфері економіки потребує перебудови економічних відносин у селі з метою утвердження повноцінного ринку земель, сучасного земельно-орендного та іпотечного механізму використання земель, регулювання земельних відносин з боку держави. Заборона вільного обігу землі перешкоджає встановленню реальної ціни на землі сільськогосподарського призначення, не дає змоги реально визначити землю як базову складову аграрного виробництва.

Зважаючи на актуальність запровадження ринку сільськогосподарських земель в Україні, на сьогодні в економічній літературі питанню формування ринку землі приділяють значну увагу. Цю проблему вивчають такі науковці, як: Ю.Д. Білик [1], В.Я. Месель-Веселяк [2], І.Р. Михасюк [3], Л.В. Паламарчук [4], А.М. Третьак [5], М.М. Федоров [6] та інші. Водночас, зважаючи на глибину досліджуваної проблематики, залишається багато питань, які потребують ретельніших досліджень.

**Мета дослідження** – аналіз передумов для формування ринку сільськогосподарських земель в Україні та визначення його функцій у сфері національного ринку держави.

**Результати дослідження.** Стосовно завдань, які загалом властиві для ринку як сфери товарного обміну, можна зробити висновок, що ринок землі є сферою обігу земельних ділянок, при якому виникають і реалізуються відносини, пов'язані з купівлею-продажем, заставою, орендою землі тощо та здійсненням конкретної господарської діяльності, спрямованої на підвищення ефективності використання землі та задоволення потреб виробництва.

В Україні можна виділити такі етапи, які формують передумови до формування ринку землі в аграрній сфері:

- 1) на першому етапі (1992-1996 рр.) відбулося роздержавлення земель і передача їх у власність колективним сільськогосподарським підприємствам. Це було головним завданням, оскільки власність на землю визначає зміст земельних відносин у країні, а через них – зміст соціально-економічних відносин у всій системі;
- 2) другий етап становлення ринку землі (1997-1999 рр.) пов'язаний з формуванням приватної власності на землю на базі паювання роздержавлених земель сільськогосподарських підприємств з отриманням земельних сертифікатів. Одночасно відбувалась приватизація земельних ділянок громадянами для ведення особистого підсобного господарства, садівництва, городництва, житлового, дачного і гаражного будівництва. Становлення приватної власності на землю є актуальним для всіх перехідних економічних систем. Приватна власність на землю в Україні стала домі-

- нуючою. На зміну господарствам з державною власністю на землю прийшли нові агроформування на засадах приватної власності на землю;
- 3) сучасний третій етап становлення ринку землі в Україні починається з 2000 р. і характеризується розвитком орендних відносин, підготовкою до іпотечного кредитування; формуванням ефективного правового поля. Цей етап знаменується прийняттям Верховною Радою України 25 жовтня 2001 р. нового Земельного кодексу, який став концептуальним законопроектом, що регулює реформування земельних відносин і становлення ринку землі.

Функціонування ринку сільськогосподарських земель у господарському, природному та правовому аспектах вимагає дотримання низки принципів, які мають бути основою, центральною ідеєю і фундаментом ринкової земельної системи. Основними принципами формування та стабільного функціонування ринку сільськогосподарських земель повинні бути: державне регулювання; саморегулювання власності; свобода діяльності суб'єктів господарювання; самофінансування; економічна відповідальність за результати господарювання; конкуренція на земельному ринку.

Мета ринку землі у ринковій економіці полягає у тому, щоб за допомогою ринкових механізмів та регулятивної ролі держави земля переходила від неефективних виробників до ефективних. Завданням ринку сільськогосподарської землі є перетворення її на капітал із врахуванням реальної вартості земельної ділянки, яка повинна формуватися під впливом попиту на землю та її пропозиції. Лише за умови реалізації права власності на землю як капіталу, земля стає функціонуючим економічним ресурсом. Інструментом, що забезпечує функціонування землі як капіталу, є земельна іпотека. Тому важливим елементом ринку сільськогосподарської землі повинна бути система іпотечного кредитування, яке здійснюється через спеціалізовані та універсальні банки шляхом емісії іпотечних цінних паперів.

Функції ринку землі характеризують його як такі, що притаманні ринку загалом і водночас визначають особливість земельного ринку порівняно з іншими видами ринків. Так, регулювальна функція означає, що ринок забезпечує перерозподіл земельних ресурсів у сільському господарстві. Проявляється в тому, що ринок визначає пропозиції на мікро- та макрорівні щодо використання земельних угідь для задоволення фізичних і соціальних потреб мешканців села. Стимулювальна функція характеризує ринок як такий, що заохочує тих, хто найбільш раціонально використовує сільськогосподарські угіддя для отримання кращих кінцевих результатів, застосовуючи досягнення науки і практики. Змістом цієї функції є економічне стимулювання сільськогосподарського виробництва

Ціноутворювальна функція означає здійснення остаточного визначення вартості земельної ділянки на основі збалансування попиту і пропозиції. Означає відчуження власності в процесі продажу земельної ділянки та можливість втрати або приросту вартості через механізм цін. Інформаційна функція презентує ринок землі з позиції такого, що забезпечує інформацією учасників ринкових операцій із земельними ділянками за умови їх здійснення, про наявний попит і пропозицію на землю, про ціни на земельні ділянки, їх розташування тощо. Посередницька функція означає, що ринок здійснює по-

середництво внаслідок переходу права власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення, встановлює зв'язок між попитом і пропозицією, а контрольна – означає, що ринок здійснює частковий та опосередкований контроль над процесом привласнення і передбачає порівняння грошових доходів із цінами на земельні ділянки сільськогосподарського призначення.

Головними учасниками ринку повинні бути його суб'єкти, які взаємодіють між собою, вступають у зв'язки з державними органами влади, інфраструктурними одиницями з приводу об'єкта ринку. Суб'єктами на земельному ринку в сфері сільського господарства повинні бути юридичні особи, тобто суб'єкти господарювання, які здійснюють підприємницьку діяльність, а також фізичні особи (громадяни України, іноземні громадяни). Об'єктами ринку є землі сільськогосподарського призначення, з приводу яких виникають ринкові операції щодо купівлі-продажу, застави, міни, дарування, оренди тощо.

Загалом, треба визнати, що відсутність ринку землі – це відмова від економічних методів перерозподілу земель і, як наслідок, запровадження адміністративних, що є відходом від формування ринкової системи господарювання. У всіх країнах із ринковою економікою високий рівень індустріального розвитку сільського господарства й АПК досягнутий переважно завдяки активній участі держави у забезпеченні його нормативно-правової та фінансової стабільності. При цьому усуваються передумови натуралізації сільськогосподарського виробництва, а також вводиться і діє принцип – земля тому, хто на ній краще працює.

Отже, з метою становлення ринку землі в сільському господарстві необхідно запровадити державне регулювання земель сільськогосподарського призначення; визначити спеціальні фіскальні режими операцій з перепродажу земельних ділянок сільськогосподарського призначення на вторинному ринку; забезпечити збереження цільового призначення земель сільськогосподарського призначення внаслідок їх відчуження та запровадження економічних механізмів стимулювання викупу деградованих і малопродуктивних земель сільськогосподарського призначення під заліснення, для садівництва, дачного будівництва, рекреаційних потреб чи іншого несільськогосподарського використання; визначити орган виконавчої влади, наділений повноваженнями щодо управління землями державної власності; встановити вимоги до засновників земельної біржі, проведення біржових земельних торгів, аукціонної діяльності на ринку земель, страхування земель і прав на них. Випуску та обігу іпотечних цінних паперів на землю; розробити й затвердити порядок надання та рефінансування іпотечних кредитів.

**Висновки.** Отже, сутність операцій із сільськогосподарськими землями на ринку головним чином полягає в пошуку ефективного власника, який не тільки хоче, а й може організувати конкурентоспроможне сільськогосподарське виробництво, у чому зацікавлені всі верстви населення. Світова практика свідчить, що лише реальний власник землі зможе стати дійсно господарем на ній, а ринок сільськогосподарських земель (контрольований державою) буде об'єктивним механізмом відбору ефективних форм господарювання.

## Література

1. Білик Ю.Д. Формування ринку сільськогосподарських земель і підвищення ефективності їх використання / Ю.Д. Білик // Землевпорядний вісник. – 2000. – № 2. – С. 24-28.

2. **Месель-Веселяк В.Я.** Реформування аграрного сектора України : здобутки і проблеми / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2003. – № 5. – С. 3-8.

3. **Михасюк І.** Регулювання земельних відносин : монографія / І. Михасюк, Б. Косович. – Львів : Вид-во ЛНУ, 2002. – 264 с.

4. **Паламарчук Л.В.** Ринок землі в Україні: сутність, принципи, цілі, функції, механізм / Л.В. Паламарчук // Проблеми розвитку земельних відносин на засадах нового Земельного кодексу України : матер. всеукраїнської наук. конф., м. Київ, 10-11 вересня 2002 року. – К. : Вид-во "Либідь". – 2002. – С. 56-59.

5. **Третяк А.М.** Шляхи регулювання ринку землі / А.М. Третяк // Вісник аграрної науки. – 2003. – № 10. – С. 62-66.

6. **Федоров М.М.** Організаційно-економічні передумови формування ринку земель сільськогосподарського призначення / М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2003. – № 1. – С. 25-31.

### **Гнаткович О.Д. Формирование рынка земель сельскохозяйственного назначения как предпосылки осуществления предпринимательства в аграрной сфере**

Рассмотрены проблемы формирования и функционирования рынка сельскохозяйственных земель в Украине. Проанализирована возможность формирования такого вида рынка и перспективы его развития в стране. Отдельно подчеркнута необходимость государственного регулирования рынка сельскохозяйственных земель в стране. Установлено, что лишь реальный владелец земли сможет стать действительно хозяином на ней, а рынок сельскохозяйственной земли (контролируемый государством) будет объективным механизмом отбора эффективной формы ведения хозяйства.

**Ключевые слова:** сельскохозяйственные земли, рынок, реформирование земельных отношений, государственное регулирование.

### **Gnatkovich O.D. Agricultural land market forming as a base of agrarian entrepreneurship realization**

The problems of forming and functioning of agricultural land market in Ukraine is considered. Possibility of formation and its progressive development in the future in the country are analyzed. Specially some necessary aspects of state regulation of agricultural land market are shown. It is set that only the real proprietor of earth will be able to become indeed an owner on it, and a market of agricultural earths (controlled the state) will be the objective mechanism of selection of effective forms of menage.

**Keywords:** agricultural lands, market, reforming of land relations, state regulation.

УДК [338.246.025.2+34:630\*6]/(477)

Здобувач Г.С. Гулик<sup>1</sup> –  
НЛТУ України, м. Львів

## **ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Звернено увагу на актуальність вивчення економіко-правового регулювання лісокористування в Україні. Розглянуто значення державної лісової політики, яка повинна бути зорієнтована на екологізацію лісового господарства. Запропоновано ввести в еколого-економічний цикл наук такий науково-дослідний напрям, як "еколого-економічне право лісокористування". Проаналізовано методи управління й контролю у сфері лісокористування. Подано пропозиції щодо впровадження належного економіко-правового механізму лісокористування.

**Ключові слова:** лісокористування, стає лісокористування, економіко-правове регулювання, лісові ресурси, лісова політика.

<sup>1</sup> Наук. керівник: акад. НАН України, проф. Ю.Ю. Туниця, д-р екон. наук – НЛТУ України, м. Львів